

ПОСТАВЉАЊЕ ГРАНИЦА У ВАСПИТАЊУ

Постављање граница јесте један од најтежих делова родитељства. Неретко можемо чути како се многи родитељи жале како од своје деце и по десет пута захтевају да деца (не)направе нешто и остају без резултата. Исто тако постоје и родитељи који фрустрирано вриште када њихово дете учини супротно од онога што су они захтевали, или, такође честа појава када родитељи кажу: „Ја му/њој не могу ништа, не престаје плакати и вриштати док не добије оно што тражи“. Таква деца су уствари научила да су она већ моћнија од родитеља и да имају контролу над њима.

Родитељи често постављају питања везана за тему граница: како их поставити, где их поставити (чему рећи да/чему рећи не), шта ако их дете не поштује, јесу ли постављене границе добре ...

Границе представљају ону танку линију између прихватљивог и неприхватљивог понашања. Служе да детету дају до знања докле сме да иде пре него што дететово понашање постане неприхватљиво. Чему треба рећи ДА а чему НЕ треба да одлучи свака породица за себе. Од малих ногу, у оквиру породице, учи се социјално прихватљиво понашање. Границе не треба постављати олако, оне би требало да буду резултат промишљања и доброг вагања.

Познато је да недостатак јасно постављених граница често води ка проблемима у понашању те стога треба започети са постављањем граница док су деца још мала. Нараво да ће деца „тестирати“ постављене им границе покушавајући да их промене док се развијају и уче као свет функционише и тражећи своје место у њему. Такође јако је важно имати на уму да постављене границе нису постављене „заувек“ него би требало да буду флексибилне и променљиве у зависности од развоја дечје одговорности.

Границе помажу деци у развоју моралности учећи их да развијају морална начела и да стекну „унутрашњи“ морални комплекс неопходан за правилно промишљање, као и да буду поштени у животу. Крајњи циљ добрих граница јесте успостављање самоконтроле.

При постављању граница требало би водити рачуна о неколико ствари. Пре свега, јако је важно да границе (као и правила) буду јасно постављена. Оне би требало да буду једноставне, конкретне (не ударати друге, не говорити ружне речи) и сл. Неке границе би требало да буду опште, неке границе зависе од конкретне породице (време спавања, обедовања, провођења времена за рачунаром или ТВ-ом...)

Постављањем граница избегава се проблем јер оне бивају постављене пре него што до проблема дође. Следећа важна ствар је доследност. Доследним спровођењем граница избегава се „преговарање“ о постављеним границама, и са друге стране, дете неће бити збуњено шта се сме, а шта се не сме. Добро постављене границе морају уважавати и потребе родитеља и детета (зато се и мењају временом са мењањем потреба и родитеља и детета) те омогућавати да сви добију оно што желе.

При постављању границе потребно је осигурати да дете чује и разуме поруку, саопштити му је дететовим речником. Такође је од неизмерне важности да правила следе тачно оне последице које је родитељ одредио (што наравно важи и за позитивне – уколико је дете нешто добро направило, као и за негативне – када је дете прекршило неко правило). Јер деца врло брзо науче када њихови родитељи стварно мисле оно што говоре или када „прете празним пушкама“. Такође је важно водити се позитивним изјавама и захтевањем понашања које родитељ жели да дете понавља него наглашавањем нежељеног понашања. (*„Ти тако добро радиш“... насупрот „Немој случајно да си то још једном урадио“...).* Добро постављене границе су и усмерене на позитивне облике понашања. Оне осигуравају рутину која води сигурности јер деца онда знају шта и када могу очекивати.

Границе треба постављати са што мање негативних емоција. Јер се онда смањује могућност појаве дечјег пркоса. Деца непогрешиво, као у огледалу, рефлектују позитивне и негативне емоције радећи оно што и родитељи раде рефлектујући родитељске емоције а не оно што родитељи говоре.

Доследност у придржавању граница води и поштовању других, развијању способности толеранције на фрустрацију, бољој самоконтроли те преузимању одговорности за сопствене поступке.

Један занимљив експеримент је спроведен на тему постављања граница у циљу утврђивања њиховог ефекта. Он повлачи и занимљиву паралелу између физичких граница и метафоричких граница васпитања. Експеримент је убедљиво показао неопходност постојања граница. У експерименту су постојале две ситуације. Радило се о деци предшколског узраста. У првој васпитачи и учитељи су извели децу на неограђено игралиште. Деци је било допуштено да се играју свуда јер није било никакве ограде нити било какве видљиве границе. Упркос могућности да се играју гдегод деца су показивала страх од одвајања те су се скупљала око васпитача како их не би изгубили из вида. У другој ситуацији деца су изведена у ограђено игралиште и могла су се играти унутар јасно видљиве ограде. Деца су се у тој ситуацији играла много безбрижније, по целом игралишту, независно од тога где су се налазили васпитачи. Закључак овог експеримента јасно нам ставља до знања да се унутар задатих граница деца осећају сигурније и да, у недостатку јасних граница, деца осећају страх од непознатог. Са границама (оградом) деца су осетила слободу и сигурност истраживања простора.

Наредбе, казне и границе

Постављањем граница избегава се конфликт на релацији дете – родитељ, док су наредбе засноване на казнама и негативним последицама неизвршавања наредби. Основна разлика између ових појмова лежи у томе што границе нису базиране на дететовом страху од родитеља нити на страху од казне. Као што је већ речено требало би избегавати негативне конотације у порукама упућеним детету („**Нећеш добити ово док не урадиш...**“ боље је рећи „**Чим урадиш то добићеш...**“). Порука је иста – конотација је другачија.

Дете не треба уцењивати и претити му. Боље је, и много корисније за дете, похвалити га и омогућити му привилегије за нека пожељна понашања. Уколико се дете понаша неприхватљиво важно му је ставити до знања да шта је то било неприхватљиво у понашању пре укидања неке привилегије као и ставити му до знања да укидање привилегије не значи да га родитељ мање воли. Важно је и ставити до знања да се не осуђује дете неко неки његов поступак. Укидањем привилегија дете учи и да не може добити баш све што жели и када оно жели, те учи да поштује и себе и друге и да буде саосећајно.

И на крају реч-две о размаженој деци. Постоје родитељи који се труде да уклоне сваки потенцијални извор фрустрације свом детету, као и сваку препреку мислећи да није добро да деца плачу и љуте се. Држе их, народски речено, под „стакленим звоном“. Али деца на тај начин (када су бесна и љута) уче да се суочавају са проблемима и тешкоћама која их чекају у животу и да буде спремна на њих.

Слично постоје родитељи који неумерено хвале своју децу за сваку ситницу која она направе мислећи да на тај начин развијају самопоштовање код деце. Деца не развијају самопоштовање неумереним родитељским похвалама него уколико осете да родитељи поштују и подстичу те цене њихов труд.

Границе су најделотворније када се поставе у атмосфери љубави, прихватања и међусобног поштовања.